

MARIA ROIHA

JUSSI PARVIAINEN

Jumalan rakastaja

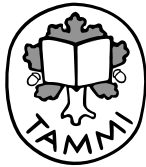

TAMMI

MARIA ROIHA

JUSSI PARVIAINEN

Jumalan rakastaja

KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ

tammi

75 VUOTTA

HELSINKI

© Maria Roiha, Jussi Parviainen ja Kustannusosakeyhtiö Tammi 2018

ISBN 978-951-31-9194-8

Painettu EU:ssa

Sisällys

Aluksi	9
 I NÄYTÖS	
I KAINUUN TULISIELU	
1. Isä esikuvana	17
2. Lapsisaarnaajan maaginen maailma	29
 II ETTÄ TULISI JOKSIKIN	
3. Kuhmon kunnankirjastosta akateemiseen maailmaan	45
4. Aina eturivissä	56
5. Koulun tähtioppilas	64
6. Nuorisoavioliitto Riitta Havukaisen kanssa	69
7. <i>Kuolemansairaus</i> iskee kovaa	75
8. Arto Melleri ja Bulevardin kirjoittajakoulu	80
9. Turkkaa rienaava <i>Diletantti</i>	92
10. Elokuvaaura käynnistyy	97
 III SUOMALAISEN TEATTERIN SUPERTÄHTI	
11. <i>Jumalan rakastaja</i> – menestysnäytelmän luominen	103
12. Vuoden teatteritapaus ja teatterin murros	120
13. Teatterikorkeakoulun opettajaksi Turkan pyynnöstä	130
14. <i>Yökyö-peli</i> valloittaa tv-katsojat	147
15. Vain omasta elämästä voi kirjoittaa	153

16. Seuraava menestys: <i>Valtakunta</i>	169
17. Julkisuutta, lööppejä ja kohuja	182
18. Jumalanpilkkaa ja perkeleen töitä	190
19. Esikoistytär syntyy kesken esityksen	197
20. Nerokas peto Turkka	203
21. <i>Harmagedon</i> tulee	218
22. Perhesurmista kertovalle <i>Akalle</i> Lea-palkinto	225

IV JUMALAN TEATTERI, VUOSIKYMMENTEN

KULTTUURISKANDAALI

23. Väkivaltainen maailma, teatteri ja koulu	237
24. Paska lentää Oulussa	247
25. ”Koulu kiinni, Turkka ja Parviainen pihalle”	255
26. Pirun teatteri hajottaa paikat	265

V JOLLEI REHTORIKSI NIIN AINAKIN PEHTORIKSI

27. Koulun johtajana	277
28. Monien taistojen näytelmä <i>Rikas</i>	299
29. Teatterikorkeakoulun ovet sulkeutuvat	305

II NÄYTÖS

VI PAKKO OLLA MONESSA JA MONENA

30. Teatteria, televisiota – ja avoliiton loppu	327
31. <i>Yksinteoin</i> , elokuva eron tuskasta	339
32. Yhteiselämän yritys	350
33. Väkeviä teoksia hengestä ja tiedosta	354
34. Suurtyö <i>Suojelusenkeli</i> ja Turun Kaupunginteatterin taistot ...	371
35. Sketsinikkari <i>Tsa Tsa Tsaan</i> tahdissa	384
36. Mies, joka teki Väyrysestä melkein presidentin	391

VII OMAN TEATTERIN ISÄNNÄKSI

37. Vierailuteatterin synty	399
38. <i>Moniminä</i> jatkaa Juska Paarman tarinaa	410
39. Epäonnen <i>Les Misérables</i>	430

40. Teatteriglorian konkurssi	436
41. Neloskanavan hovituottajana	446

VIII JUMALAT SUUTTUVAT

42. Vihille Satu Ruotsalaisen kanssa	467
43. Suomen kallein ja suurin musikaali <i>Calypso</i>	472
44. Julkisen avioeron järjestömyys	481
45. Ulkokultainen ja jumalaton elämä	490
46. Rakkaan isän kuolema	500
47. Mustapartainen mies	508
48. Suomen luetuin blogi	526

IX REQUIEM

49. Minä kirjoitan, kun en muuta voi	537
50. Suuri rakkauskertomus ja <i>Jeesuksen menestystarina</i>	545

Kiitokset	559
Viitteet	560
Lähteet	570
Jussi Parviaisen tuotanto	574
Henkilöhakemisto	579

Aluksi

– Synnyin maailmaan kaksipäisenä lapsena. Äitini haarat meinasivat haljeta. Hän oli järkyttynyt mut nähdessään, mutta sitten se toinen pää leikattiin pois. Jäljelle jäi hirveä arpi. Sen takia mä pelkään kaljuuntumista yli kaiken. Silloin se arpi tulee näkyväksi.

Ollaan näytelmäkirjailija Jussi Parviaisen valtakunnassa, jossa tapahtuu ihmeellisiä asioita. Yllä kuvattu tapahtui Kuhmossa 1955. Syntymäpäivä on sama kuin Napoleonilla, 15. elokuuta. Myöhemmin tarkentuu, että päässä oli vaaraton veripahka, jollaisia voi tulla vastasyntyneille synnytyksen yhteydessä, mutta kuka sellaisen kertomuksen Parviaisen synnystä haluaisi kuulla?

Jussin muistot ja havainnot todellisuudesta ovat välillä täyttä kubismia. Fantasia, toiveet, pelot ja reaali maailma sekoittuvat hämmästyttäväksi, hengästyttäväksi ja aivan hurmaavaksi kokonaistaide-teokseksi. Aikakaan ei aina kulje lineaarisesti, vaan pyörii kehää Jussin universumin ympärillä. Ja hyvä tarina on parempi kuin tosiasiat, jotka nekin voivat olla suhteellisia: jos toden särkee osiin ja tarkastelee sitä eri tulokulmista, heijastus on aina vähän erilainen.

– Picasson maalaus kitarasta on paljon syvempi ja enemmän kohteestaan kertova kuin realistinen maalaus voi koskaan olla, Jussi kuvaa.

Elämäkerran kirjoittajana olen kuitenkin kylmästi repinyt tarinoita irti omasta tutusta maailmastaan, asettanut niitä poikki, pinoon ja järjestykseen, kysynyt kavereilta, penkonut arkistoja, soitellut tutki-

joille ja pyytänyt tarkennusta Jussilta – jolloin hän on saattanut kertoa kokonaan uuden huikean tarinan.

Tuloksena on silkkaa aristoteelista draamaa, jota Jussi pitääkin ainoana hyväksyttävänä draaman muotona. Draamaa, jossa päähenkilö kulkee vääjäämättömästi kohti tuhoaan aivan kuten Jussin menestysnäytelmissä *Jumalan rakastaja* ja *Valtakunta*, joissa hänen alter egonsa Juska Paarma palaa lopulta helvetin lieskoissa. Mutta nyt Jussi on tehnyt paluun – vaikka eihän hän poissa koskaan ole ollutkaan – palasihan hänen alter egonsakin takaisin maan päälle, tosin tappamaan kaikki ihmiset *Harmagedon*-elokuvassa. Siitä Jussi muistaa aina mainita häntä kovasti huvittaneen otsikon ”Jussi Parviainen tappaa ihmisiä haulikolla”. Fiktio ja fakta, roolihahmot ja tosielämän Jussi Parviainen ovat aina menneet sekaisin, eikä Jussilla ole ollut sitä vastaan mitään.

– Tarvitsen fiktion elämäni. Vain sitä kautta tunnen olevani elossa. Ja Juska Paarma on todellinen henkilö, jonka toin tuonpuoleisesta tähän maailmaan. Minun täytyy vain manata se hahmo uudelleen esiin. Muutoin ahdistun.

Ei siis ihme, että Jussi toivoi jossain vaiheessa tästä kirjasta Juska Paarman elämäkertaa. Sitä ei ole luvassa. Tämä kirja on toistaiseksi paras kokonaisuus oman elämänsä taideteoksesta nimeltä Jussi Parviainen.

– Tee ruumiinavaus. Toivon, että kuolen ennen kuin kirja julkaistaan. Olen aina halunnut postuumin elämäkerran, Jussi sanoi kirjaprojektia aloittaessamme, mutta jatkoi myöhemmin:

– Kuvaa mun elämäni juuri niin koreana ja kauheana kuin olen sen kokenut.

Siksi on kuvattava syntymä kaksipäisenä lapsena. Siksi on annettava tilaa myös tarinoille, jotka usein kertovat Jussin maailmasta paljon paremmin kuin tyytyminen vain luettelemaan tylsiä tosi-asioita.

Mutta se on faktaa, että Jussin matka on tyystin poikkeuksellinen, loistokas, traaginen ja räävitön. Se vie meidät pimeälle kujalle, jota

ovat välillä valaisseet kaikkein kirkkaimmat parrasvalot, välillä vain Jussin oma valo. Aina ei edes sekään.

Annetaan Jussin viedä meidät tuolle pimeälle kujalle. Sinne päästäksemme on aloitettava alusta ja ajasta ennen alkua. Palattava aikaan ennen kaksipäisen lapsen syntymää.

I
NÄYTÖS

I
KAINUUN TULISIELU

1. Isä esikuvana

”Kaikki ikäluokkani ihmiset ovat absoluuttisesti tunnevammaisia.”

Jussin isä, Juankoskelta kotoisin oleva ja vuonna 1921 syntynyt Väinö Parviainen oli poikkeuksellinen mies. Vain 16-vuotiaana hän johti Kymijoen alueella metsätöitä. Komealla Väinöllä oli oma hevonen ja reki sekä kosolti lujaa tahtoa, yllään susiturkki ja jalassa nahkasaappaat. Ulkomuotonsa ja päättäväisyytensä takia hän saikin lisänimen Ukkoherra.

– Isä oli älykäs ja lahjakas mutta myös helvetin komea kundi, eikä hän epäröinyt käyttää ulkonäköään hyödykseen.

Koillis-Savon teollisuuskeskittymä ja työläispaikkakunta Juankoski erottui punaisuudellaan ympäröivästä valkoisesta maaseudusta, ja alueella vallitsi vielä vahva viha kansalaissodan eri osapuolten välillä. Väinönkin koti oli punainen, ja kotona valkoisista puhuttiin lahtareina.

– Ja kokoomuksesta isä puhui hautaan saakka lahtariporukkana. Niin kuin he ovatkin. Isän mielestä kaikella leikkauspolitiikalla haluttiin vain nitistää pieni ihminen.

Sitten koitti sota. Rintamalle lähteminen herätti Väinössä hyvin ristiriitaisia tunteja, olihan hän aatemaailmaltaan pasifisti ja kommunisti. Väinö joutuikin sotaoikeuteen puhuttuaan rintamalla, että eikö tätä tappamista ole jo tehty ja nähty riittävästi, heitetään aseet ja lähdetään pois.

Siitä huolimatta Väinö suoritti erittäin vaativia ja vaarallisia erikoistehtäviä. Syksyisenä ja sateisena yönä isä lähti yöllä kulkemaan

alas miinoitettua rinnettä yksin ja mukanaan vain kasapanos, polttopulloja ja puukko. Laakson toisella puolella oli venäläisten konekivääripesäkkeitä ja korsu. Seuraavan päivän hän piilotteli, ja kun yö koitti, hän eteni laakson läpi ryömimällä ja tunnustellen välttääkseen miinoja. Seuraavana yönä hänen onnistui tavoittaa täysin huomaamatta ensimmäinen konekiväärijoukko ja tappaa kaikki puukolla: kurkku auki vain. Sitten hän paikansi venäläisten korsun, jonne hän heitti kasapanoksen ja polttopullon. Kun miehet tulivat palavana ulos, hän tappoi heidätkin puukolla. Laukaustakaan ei tarvittu, eikä asetta olisi voinut käyttääkään laukausten äänten paljastaessa hänen operaationsa.

– Tämä uroteko ratkaisi Syvärin asemasotavaiheen, Jussi sanoo.

Myöhemmin talvella suomalaisten suurhyökkäyksessä Väinö ryömi etulinjassa miinakenttään. Hänen allaan räjähti kolme miinaa, jotka rikkoivat selän ja polvet. Siihen päättyi myös hänen sotansa.

– Hän makasi kipsissä sotasairaalassa pitkään. Komitea soittokuntineen tuli tuomaan hänelle oikein ansiomerkkiäkin sotasairaalaan. Mutta isä herjasi koko porukkaa ja käski painumaan hevon vittuun. Että tällä tappamisella ei ole mitään kunniakasta merkitystä, älkää tuoko mitään mitaleja tästä hyvästä.

Haavoittumisen seurauksena tulivat elämänmittaiset kivut, eikä isä palautunut koskaan fyysisesti tai henkisesti ennalleen. Sotapainajaisia hän näki viikottain. Jussi joutuikin jo nuorena kohtaamaan sen arvo-tyhjiön, jonka sota rintamalla olleeseen mieheen tuottaa.

– Isä sanoi aivojen sammuvan parissa viikossa, kun joutuu tappamaan ja näkemään tappamista niin paljon. Jos joku vinoili hänelle, hän saattoi jälkikäteen jupista, että vittu kun olis sota-aika, silloin olisi tuonkin saanut tappaa. Ehdollistuma tappamiseen oli niin vahva. Rintamalla jokaisen arvomaailma luhistuu korvautuen toisenlaisilla arvoilla, eikä arvomaailma koskaan palaudu ennalleen.

Sodan jälkeen Väinö oli vuosia työkyvytön ja joutui liikkumaan apuvälineitä käyttäen. Kuntouduttuaan hän alkoi toimia maansiirtourakoitsijana Juankoskella.

Jussin äiti Salli syntyi vuonna 1934 Kajaanissa, mutta joutui lähtemään jatkosodan aikana sotalapiseksi pohjoisruotsalaiseen kartanoon. Kasvattiperhe olisi toivonut hänen jäävän pysyvästi, mutta Salli halusi palata takaisin oman äitinsä luokse. Äiti ei kuitenkaan olisi halunnut tyttärensä palaavan ja otti hänet vastahakoisesti takaisin, mistä muodostui Sallin elämänmittainen tragedia: hän on ei-toivottu.

- Äidilleni jäi pysyvä epävarmuus oman itsensä suhteen. Hän pyrki koko elämänsä ajan todistelemaan itselleen, että hän kelpaa. Tämä johti huomion hakemiseen miehiltä ja sitä hän saikin, sillä hän oli tavattoman kaunis nainen.

Salli oli vain 18-vuotias, kun häntä 13 vuotta vanhempi, komea ja karismaattinen Väinö ihastui häneen ja hän Väinöön. Väinö oli nykyajan ilmaisuja käyttäen playboy ja pelimies, jolla oli naisia joka pitäjässä ja joka sormelle. Pian Salli huomasi olevansa raskaana, joten hän ja Väinö avioituivat.

- Äitini oli vain 19-vuotias minut saadessaan, lähes lapsi siis itsekin ja täynnä nuoruuden ilakoivuutta. Isä oli yli kolmikymppinen, sodan käynyt ja omaa yritystään pitkään pyörittänyt mies, ikävuosiaan henkisesti vanhempi. Ikäero toi heidän suhteeseensa paljon haastetta, Jussi kuvaa.

Koti perustettiin Kuhmoon, jonne kummallakaan ei ollut aikaisempia siteitä.

- Olen miettinyt pitkään, miksi isä ja äiti halusivat muuttaa juuri Kuhmoon. Äiti oli toki kotoisin Kajaanista, mutta sieltäkin oli Kuhmoon matkaa, eivätkä äidin muistot lapsuudestaan olleet kaikilta osin miellyttäviä. Ja mikä sai isän lähtemään aivan toiselle puolelle Suomea? Siinä oli kyse syjäänvetäytyväisyydestä. Vaikka isä oli aktiivinen, kovasti töitä tekevä ja monessa mukana oleva, pohjimmiltaan hän kaipasi yksinäisyyttä ja halusi vetäytyä omiin oloihinsa. Isässä asui häpeä.

Isä ei ollut uskollista sorttia. Hän oli täysi casanova, mikä tietenkin oli äidille iso kriisi.

- Lehtolapsien määrää voi vain arvailla.

Vaimoltaan Väinö kuitenkin edellytti uskollisuutta.

- Isällä oli jokin luontainen käsitys naisen uskottomuudesta ja ikuinen epäluulo naisen uskollisuutta kohtaan. Ja äidin käytöksessä oli jotain, joka oli omiaan vahvistamaan isän ajatusta, että nainen pettää aina. Isä olikin äärimmäisen mustasukkainen.

- Eikä mustasukkaisuuden kirous ole kiertänyt kaukaa minuakaan. Anteeksi.

Lapsiaan kohtaan Väinö oli kuitenkin rakastava isä. Kymmenen kuukautta Jussin syntymän jälkeen perheeseen syntyi tytär Anne ja myöhemmin Olli-Pekka ja Elina sisarusarjaa täydentämään.

- Isä satoi äidin lapsivuoteeseen tehokkaasti ja minusta tuli isovelji varhain. Käsitin jo pikkulapsena, että äiti oli nimenomaan toivonut tyttöä. Niinhän naiset aina toivovat. Annesta muodostui hänelle heti läheisempi, vaikka oli äiti rakastava ja huolehtiva minuakin kohtaan. Kun tulin koulusta, kotona odotti usein tuore pulla ja kaakaokuppi pöydällä. Mutta kyllä minä olin ennen kaikkea isän poika. Ja esikoispojalla oli isällekin erityisasema.

Aluksi perhe asui Kuhmon Tuupalan kartanossa sijainneessa asunnossa. Muutamaa vuotta myöhemmin Väinö rakennutti kirkonkylälle Sotainvalidien veljesliiton kerrostalon ja sen päätyyn ison asunnon perheelleen.

- Me olimme Kuhmossa aina vähän ulkopuolisia. Muualta muuttaneita oli vähän, ja kaikki tuntuivat olevan sukua toisilleen ainakin jonkin mutkan kautta. Olin koulun pihalla ainoa, jolla ei ollut serkkuja samassa koulussa. Sen lisäksi meissä oli liian vähän kuhmolaisuutta. Isä oli yrittäjä, itsellinen ja vahva ihminen mutta myös etäinen. Ja vaikka äiti oli Kainuusta kotoisin, niin hänessä oli kaupunkilaisfriidua, joka oli tarttunut hänen persoonaansa ensin sotalapsivuosilta Ruotsissa ja sitten hänen asuessaan Kajaanissa. Iso osa kuhmolaisista oli maanviljelijöitä, jotka elivät yksinkertaista elämää. Meidän perheemme oli Ne Parviaiset.

Äidin ollessa kotirouvana isä työskenteli yrityksessään ja rakennutti teitä ja ratoja Kainuuseen sekä Pohjois-Karjalaan. Matemaattisesti

hyvin lahjakkaana miehenä hän kykeni tekemään teiden rakennuksessa tarvittavat laskelmat nopeasti ja luotettavasti ollen kysytty urakoitsija. Tie- ja rataosuuksien rakennuttamisen lisäksi isä perusti myös sahan, toimitti paaluja Lähi-itään ja perusti myöhemmin huonekaluyrityksen. Viimeisinä vuosinaan hän kunnosti kerrostalokotinsa takana olevan rannan kuntoon, toi hiekkaa ja rakensi laiturin erityisesti lasten iloksi.

- Hän oli vilpiton ja valtavan huomaavainen persoona. Syrjäänvetäytyväisyydestään huolimatta hän oli monessa mukana oleva ihminen, jolla oli aina hankkeita meneillään. Ja koko elämänsä hän oli itsellinen yrittäjä, ei koskaan muilla töissä. Saman itsellisyyden olen perinyt. Samalla isä oli henkisesti väsynyt ja ihmettelenkin, miksi hän halusi ottaa niin ison vastuun johtamalla merkittäviä hankkeita. Hän oli huikean älykäs, mutta ei hän onnellinen ollut. Siihen oli varmaankin syynä hänen oma perhetaustansa, mutta erityisesti sota ja tappaminen. Tappamisesta jäävät muistikuvat ovat kuin puukolla aivoihin lyötyjä. Niitä ei kykene unohtamaan tai sovittamaan. Jälki on ikuinen, kunnes kuolema tai dementia armahtavat.

Yksi Jussin varhaisimmista lapsuudenmuistoista liittyy isän olemukseen, kun tämä oli lähdössä aikaisin aamulla töihin. Jussi oli sattunut heräämään samaan aikaan ja hiipinyt pyjamassa tupaan.

- Isä ei huomannut mua vaan lankkasi kenkiään kumarassa ja hiljaisena. Aamu oli hänelle selvästikin raskas, ei fyysisesti vaan henkisesti. Kuva hänen olemuksestaan on syöpynyt mieleeni, ja se on aran ja haavoitetun ihmisen kuva. Muistan kaikki ne isän töihin lähdöt ja aamujen ankeudet, ja kuinka hän oli koko viikon poissa sen jälkeen. Muistan kaikki ne kovat pakkasaamut ja kuinka kotipihallamme käyvät jo kuorma-autot ja kaivinkone. Niissä kaikissa lukee Väinö Parviainen Oy ja niistä lähtee kauhea dieselin haju. Aina kun haistan sen saman hajun vaikka kadulla ajavien linja-autojen lähellä, mulle tulee paha olo. Arka ja haavoitettu olo.

Isässä oli kuitenkin myös arvovaltaa ja karismaa sekä eritoten tyylikkyyttä. Vaikka vaatteet yksin eivät tee miestä, niin kunnan mies

tarvitsee kunnan vaatteet, ja Jussin isällä olikin mitat vaateliike Kuu-
sisella, jossa hän teetti itselleen mittatilauspukuja.

– Isän tyylijutua ihailin lapsena ja nuorena. Kaikki ne mittojen
mukaan tehdyt tummat villakangaspuvut, vaaleat kesäpuvut ja viinin-
punainen puku erityistilaisuuksiin sekä borsalinot ja muut hatut...
Ei kukaan muu Kuhmossa pukeutunut niin. Lisäksi isä kävi joka
toinen viikko parturissa leikkauttamassa tumman tukkansa muo-
toonsa. Aivan varmasti isän esimerkki vaikutti siihen, että minäkin
arvostan vaatteita. Mulla on kaapit täynnä merkkivaatteita: pukuja,
pikkutakkeja, housuja. Armania, Gallianoa, Dolce & Gabbanaa. Pel-
kästään kauluspaitoja on reilusti yli kaksisataa. Mittatilaussaappaita
olen teettänyt Espanjassa monta paria.

Ottaessamme promokuvia kirjaa varten Jussi kantaakin studiolla
säkkikaupalla merkkivaatteita ja kalliita kenkiä.

– Pidän vaatteistani hyvää huolta, mutta niitä pitäisi tuulettaa taas
ja pian.

Pitäisi. Pian.

Nämä sanat toistuvat usein Jussin puheissa, oli kyse sitten vaat-
teitten järjestämisestä, parkkisakkojen hoitamisesta, lehtileikkeitten
esille kaivamisesta tai ruoan ostamisesta. Jussi ei ole parhaimmillaan
käytännön asioitten kanssa, kuten harva luova ihminen on. Sen sijaan
hän saattaa kirjoittaa uutta näytelmää tai tv-sarjan käsikirjoitusta
päivästä toiseen nukkuen muutaman tunnin yössä, jos sitäkään. On
tavanomaista saada Jussilta puhelu puolenyön aikaan tai tekstiviesti
viiden aikaan aamulla.

Hän suunnittelee, ideoi ja työstää tarinoita koko valveillaolonsa
ajan. Hän on häkellyttävän idearikas, innostuva ja rohkeasti uutta
kokeileva. Esimerkiksi lukuisia kännykkäsovellushankkeita hän yritti
käynnistää jo 90-luvulla.

– Jussi on aina ollut aikaansa edellä. Jos hän toimisi nykyisessä
start up -bisneksessä, hän olisi aivan pidättelemätön. Jussi on työ-
teliäs, loputtoman idearikas, mennyt aina rohkeasti läpi seinien
ja keksinyt aivan uudenlaisia ideoita, ajatellut perinnekehikoiden

ulkopuolelta, filosofi Esa Saarinen arvioi pitkäaikaista ystäväänsä.

Nämä ominaisuutensa Jussi palauttaa isäänsä, jolta Jussi kertoo saaneensa verenperintönä idearikkauden ja innostuneisuuden. Itselisyytensä, karismaattisuutensa ja aikaansaavuutensa vuoksi isä oli nuorelle Jussille tärkeä roolimalli, esikuva ja auktoriteetti.

Isä oli kuitenkin töittensä vuoksi paljon poissa ja kotona ollessaan-kin saattoi olla vetäytyväinen. Joskus hän tuli kuitenkin hakemaan Jussia tämän huoneesta keskustelemaan olohuoneen puolelle.

- Eivät ne mitään syvällisiä keskusteluja olleet, koska omien vanhempien kanssa on mahdotonta jutella mistään. Lasten ja vanhempien välit ovat aina sellaiset. Saman olen huomannut omien lasten kohdalla, että eiväthän he mulle mitään kerro. Eivätkä nuoret osaa vastata kovin laajoihin kysymyksiin.

Lasten kouluttaminen oli tärkeää Jussin työläistaustaisille vanhemmille, jotka itse olivat jääneet vaille kunnan koulutusta ja jotka näkivät opiskelun oleellisena keinona päästä elämässä eteenpäin. Koulunkäynti ei Jussille kuitenkaan aina tahtonut maistua, joten isä kannusti siihen välillä hyvin jämäkin äänenpainoin.

- Isä sanoi usein, että kouluun on pakko mennä tai muuten susta tulee lipanalusjätkä. Lipanalusjätkät seisoivat talojen räystäätien alla jouten sadetta pitämässä tai pakkasen aikaan lämmittelemässä. Epämääräisiä äijjiä, joilla ei ollut mitään muuta tähdellistä tekemistä kuin notkuminen ja korkeintaan viinan kauppaaminen.

- Muistan filosofi Esa Saarisin kertoneen liikuttuneena, kuinka heille kotiin oli hankittu tietosanakirjasarja *Tiedon portaat*, ja kun hän oli kysynyt vanhemmiltaan, miksi se tilattiin, he olivat vastanneet: ”Jotta teillä olisi parempi ja helpompi elämä kuin meillä on ollut.” Meillä oli sama kirjasarja ja vanhemmilla samanlainen ajatus seuraavan sukupolven sivistämisestä, jotta leipä ei olisi niin tiukassa. Siihen aikaan työläiskodeissa uskottiin sivistyksen ja koulujen käymisen tuomiin mahdollisuuksiin. Isäkin luki erittäin paljon ja oli itseoppinut monessa asiassa. Lukeneisuutta pidettiin arvossa tavallisen kansan parissa. Nykyään on kummallisen muodikasta olla

kouluja käymätön, julkisivistymätön moukka ja juntti á la Teuvo Hakkarainen.

Elämä oli 1960-luvun Kuhmossa yksinkertaista ja samalla henkisesti ahdasta: erilaisuuteen tai erikoisuuteen ei kannustettu vaan henkinen ilmapiiri oli, että älä luule itsestäsi liikoja. Valtaosa ihmisistä sai elantonsa maanviljelyksestä, ja lapset ja nuoret seurasivat vanhempiansa esimerkkiä. Muualta muuttaneina ja perheyrittystä pyörittävinä Parviaisten perhe oli erilainen ja ulkopuolinen.

- Ehkä pelastukseni olikin, että olin jo osin valmiiksi asemoitu sen umpimielisen hegemonian ulkopuolelle. Siten siihen ei jäänyt kiinni. Minulla oli vahva tiedonjano ja tarve kulkea omia polkujani.

Ensimmäisten luokkien ajan Jussin koulumatka oli viisi kilometriä - matka jonka aikana maitopullo ehti jäätyä kovien pakkasten aikaan. Kouluruokaa alettiin tarjota Jussin ollessa kolmannella luokalla.

- Suurimmalle osalle kuhmolaisista koulu ei 1960-luvulla ollut mikään juttu. Jengi odotti koulun vain loppuvan, jotta pääsisi töihin. Kaikki, joilla oli vähänkään lukuhaluja, muuttivat pois. Kouluja käymättömät jäivät.

Lapsille oppimista tärkeämpi asia koulussa oli piha, jossa oli omat lainalaisuutensa ja nokkimisjärjestyksensä. Kun muut olivat Heikkiä ja Komulaisia, Jussi oli Se Parviainen.

- Lapsetkin vierastivat muualta muuttaneita ja minä äräytin siksin, kun tulin niin erilaisesta perheestä. Ei ollut helppoa huomata, ettei juuri mitään yhteistä muitten kanssa ollut. Ahdistavat muistot mulle on jäänyt.

- Emme me rikkaita olleet, mutta kun muut kulkivat paikatuissa vaatteissa, niin minä haalin itselleni turkkeja ja karvalakkeja isän mallin mukaan. Jos Kuhmon kirkonkylän kaupassa oli yksi merkillisen näköinen takki, niin se olin minä, joka sen varmasti hankin. Poolokaulusten tullessa muotiin hankin heti nailonisen oranssin poolopaidan Beatlesin ja Kirkan malliin.

Jussin nuorempi sisar Anne Parviainen muistaa hyvin Jussin tarpeen erottautua massasta.

- Hän on aina pitänyt itsestään huolta, kuntoillut paljon, ollut esteetikko ja halunnut näyttää hyvältä. Hän pukeutuikin jo nuorena eri tavoin kuin muut panostaen ulkonäköönsä. Erilaisuus ja erikoisuus kuuluvat myös hänen luonteeseensa. Hän ei ole koskaan ollut mikään tavallinen kuhmolainen poika, minkä takia muut lapset ehkä ottivat vähän etäisyyttäkin.

Läheisiä ystäviä Jussi ei onnistunutkaan hankkimaan.

- Olin liian erilainen. Muut kyllä kulkivat porukoissa, Tapanisen Ullat ja muut. Kirkonkylällä nämä porukat sitten istuivat osuuskaupan ikkunalautaa vasten, ja minä vähän halveksinkin sitä jouten oloa ja tyhjänpäiväistä pyörimistä. Tosin vähän vanhempana nappasin kyllä tyttöjä sieltä kyliltä pois kuleksimasta, mutta muuten viihdyin itsekseni.

Jussin kanssa samana vuonna syntynyt Ulla Tapaninen muistaa itsekin liikkuneensa aivan eri seurassa kuin Jussi.

- Minulla oli oma kaveripiirini, Jussilla kenties omansa. En oppinut tuntemaan häntä juuri lainkaan, vaikka olemme samana vuonna syntyneitä ja meidänkin perheemme asui kirkonkylällä. Muistan toki Parviaiset, osaan luetella Jussin äidin, isän ja sisarusten nimet, mutta emme olleet tekemisissä. Vasta aikuisiällä Helsingissä ja töitten kautta tutustuimme Jussin kanssa. Yhteinen menneisyytemme samassa kainuulaispitäjässä näkyy siinä, että kadulla törmätessämme alamme keskenämme huastaa kaenuun murretta, Tapaninen naurahtaa.

Kulttuuria ei Parviaisten perheessä juuri harrastettu, eikä Kuhmo tarjonnut siihen mahdollisuuksiakaan kesäteatteria ja elokuvateatteria lukuun ottamatta. Jussin äiti jossain määrin seurasi kulttuurielämää ja isä luki sekä katsoi innokkaasti tv-draamoja televisiosta, mutta siihen se jäi.

- Minulla ei ole minkäänlaista kulttuuritaustaa lapsuudessani.

Urheilua sen sijaan perheessä arvostettiin kovasti. Isä oli ollut sotaan asti kovakuntoinen, kunnes taistelussa haavoittuminen teki hänestä kivuliaan. Lapsiaan hän kannusti määrätietoisesti urheilun pariin. Jussi ja hänen nuorempi veljensä Olli-Pekka harrastivatkin

aktiivisesti maastajuoksua ja pelasivat lentopalloa. Jussi treenasi myös aitajuoksua saavuttaen 400 metrin aidoissa nuorten sarjassa kesän kärkiajan. Keihäänheitossa hän heitti Pohjois-Suomen kärkituloksen.

– Isä oli tietenkin menestyksestäni ylpeä. Hänelle oli tärkeää, että esikoispoika pärjää elämässään.

Myöhemmin Jussi myös pelasi tennistä harjoitellen lyöntejä pienellä asfalttikentällä.

– Urheilu lähti isän kannustuksesta ja siitä tosiseikasta, että Kuhmossa ei siihen aikaan juurikaan ollut mielekästä tekemistä. Halusin testata fysiikkani rajoja. Treenasin useita lajeja yhtä aikaa, kehityin niistä monessa hyväksi ja sain kisamenestystä. En minä missään valmennustiimeissä ollut, tietenkään, ei Kainuussa sellaisia tunnettu. Mutta monipuolinen urheilu johti hyviin tuloksiin. Nykyäänhän on ongelma, että oma laji pitää valita jo lapsena ja sitä treenataan äärimmäisen kunnianhimoisesti. Seurauksena on fysiikan ja kunnan epätasainen kehittyminen ja rasitusvammat jo nuorella iällä.

Jussin sisar Anne muistaa veljensä aktiivisena ja innokkaana lapsena ja nuorena.

– Hän oli tavattoman energinen, eikä koskaan ollut toimeettomana. Hän halusi aina puuhailla jotain, ja jos hän oli paikoillaan, hänellä oli kirja kädessä.

Jo esimurrosiässä Jussi löysi joogan ja hankki pinon joogakirjoja Kuhmon kunnankirjastosta. Isän suhtautumista itämaisestä filosofiasta ammentaviin liikuntaharjoitteisiin hän epäili ja joogasikin katseilta piilossa, omassa huoneessaan lukitun oven takana.

– Sitten isä alkoi lueskella joogakirjojani ja sanoi, että mene vain tekemään sitä joogavoimistelua, tässähan on järkeä.

Jooga oli myös laji, jota saattoi harrastaa talvella. Hiihtoa Jussi inhosi, mutta kesälajit ja talvella sisällä pelattavat joukkuelajit kiinnostivat. Kainuun pitkät ja pimeät talvet Jussi muistaa ahdistavina aikoina.

Kiitetyn ja kiistellyn teatterimiehen hurja ja perinpohjainen elämäkerta

Kotimaista draamaa uudistanut ja julkisuuden valokeilassa neljällä vuosikymmenellä paistatellut Jussi Parviainen on suurin ja ristiriitaisin kulttuuripersoonamme. Kuhmolaisesta seurakuntanuoresta tuli suomalaisen teatterin supertähti menestysnäytelmiensä myötä. Jumalan teatteri -skandaalin maksu-mieheksi hän joutui opettaessaan Jouko Turkan Teatterikorkeakoulussa.

Kun teatterien ovet suurlupauksen edessä sulkeutuivat, työt vaihtuivat tv-draamaan ja -viihteeseen ja vaimot uusiin ja nuorempiin. Yksityiselämän menetysten päätepiste oli burn out ja erakoituminen, kunnes hän löysi luovuutensa uudelleen.

Kirja esittelee Parviaisen laajan taiteellisen tuotannon ja dramaturgia-käsityksen sekä käy läpi suomalaisen teatterin lähihistoriaa ja kulissien takaisia käänteitä. Elämäntarinansa Parviainen kertoo juuri niin raakana ja koreana kuin on sen kokenut.

Päällys: Markko Taina
Etukannen valokuva: Stefan Bremer
Takakannen valokuva: Outi Broux

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-951-31-9194-8